Elektronisk version af artikel i KK 68, Forlaget Medusa 1990

Debat

Claus Bratt Østergaard

Læsningens allegorier

»Far from eliminating binary oppositions from the critical vocabulary, one can only show that binary difference does not function as one thinks it does and that certain subversions that seem to befall it in the critical narrative are logically prior to it and necessary in its very construction. Difference is a form of work to the extent that it plays beyond the control of any subject: it is, in fact, that without which no subject could ever be constituted«.[1]

Tidsskriftet hedder stadig *Kultur & Klasse*. Men, siger redaktionen i sidste nr. (65-66), *K&K* kan også læses som *Kritik & Kulturanalyse* - og den ny benævnelse er allerede blevet indoptaget i tidsskriftets titelhoved. I modsætning til »kultur« er »klasse« altså ikke blevet gentaget i den ny betoning. Ordet er åbenbart blevet uhensigtsmæssigt - og signalerer ikke længere sagen.

Men faktisk findes også den gamle benævnelse tilbage i det udvidede titelhoved. Der er altså ikke tale om en eskamotering. Snarere om en forskydning i betoningen - en påbegyndt udslettelse, en censur der endnu ikke (?) er ført helt igennem. Måske en manøvre beslægtet med den *erasure*, som dekonstruktivisterne taler om. Skulle det halvvejs udskiftede ord være en metafor for det orienteringsskift, som »modebevægelsernes bølgebevægelser« (som redaktionen af *K&K* no. 65-66 taler om) er et andet udtryk for?

Ellers har »klasse« som bekendt været universalsignatur i tidsskriftet. Nu er ordet blevet metafor for den løsagtige mode - omend ganske bagvendt, da det er dets (delvise) fravær, der giver det en udtryksfuldhed, det ikke har haft længe.

Og dog. Tiderne er ganske vist åbenbart ikke, hvad de har været, og »klasse« må ud. Men det betyder måske ikke, ikke nødvendigvis, at den gamle analysemåde smides bort? Eller at det, der gennem snart mange år har *været K&Ks* problem - det litterære ubehag - er blevet anderledes?

Tiden vil vise, om man i det litteraturvidenskabelige tidsskrift vil begynde at læse litteratur, eller om man vil fortsætte med at udøve ideologikritik. Erstatningsdannelsen *kulturanalyse* lover ikke godt. Hvorfor den ikke gør det, vil jeg illustrere gennem en diskussion af Torben Kragh Grodals »Fiktion som moderne mentalt software« (*K&K* no. 64). Jeg ser Grodals artikel som eksemplarisk for tidsskriftets dominerende, kulturanalytiske læsemåde. Og at denne måde at læse på er paradigmatisk for *K&K* og dermed også for tidsskriftets litteraturteoretiske approach, som »kritik af kritikken«, kan man måske[2] se udtrykt i Jørgen Holmgaards »Pandora's Box Revisited« (i *K&K* no. 65-66).

»Klasse« er forsvundet. Men blot for at dukke frem som »kulturanalyse«. Hvorved alt er ved det gamle. I artiklen »Historie i amerikansk lit-

Dette materiale er udlånt via bibliotekerne udelukkende til personligt brug. Der må ikke foretages viderekopiering.

Elektronisk version af artikel i KK 68, Forlaget Medusa 1990

teraturforskning« (*K&K* no. 64) taler Jørgen Holmgaard ganske vist om »de ideologikritiske pointer« som »tømt ud i begyndelsen af 70'erne« og erstattet af en historisk eller socialhistorisk orientering. Og nu altså, i endnu et skift, kulturanalyse. Men det er ren etikettering, vil jeg påstå. Nye navne, samme grundlæggende orientering. Hvilket vil sige: meningen med litteraturen er udenfor litteraturen. På bagsideomslaget af *K&K* no. 64 hedder det eksempelvis lapidarisk-programmatisk: »tekstanalysen er en del af kulturanalysen...«. Altså »tekst« er en delmængde af »kultur« - og at analysere det første betyder at indramme i det andet.

Men hermed har man, som kulturanalytiker, placeret sig i en meget velkendt figur - tværs gennem modebevægelserne og deres bølgedannelse - nemlig den kritiske position, som defineres af metaforen *spejl*: For at forstå »tekst« skal oversættes til »kultur«. Eller i endnu en oversættelse: for at forstå »kultur« skal oversættes til »historie«. Eller oversat endnu engang: for at forstå »fiktion« skal oversættes til »virkelighed«.

Og hermed er man i kulturanalysen anbragt midt i spejlbilledets centralfelt. Det sted, nemlig, hvor spejlets billede opfordrer kulturanalytikeren til at søge »et andet sted« - i virkeligheden. Dvs. gå udenfor det sprog, som det fiktive udtryk er gjort af, for at finde sandheden om det i en verden, der består af substantiel social og historisk realitet. Det fiktive er ét sted, og det extra-fiktive er et andet sted - og man må bevæge sig sidste sted hen, hvis man vil forstå første sted. Altså finde det objekt, der kaster spejlets billede, samtidig med at det skjuler sig i det. Samfundet som årsag, litteraturen som virkning.

Men at gå udenfor det spejlede på denne måde, er netop at forblive indenfor dets billede. Hermed bringer man sig, som marxistisk kulturanalytiker, i et bizart forhold til den tradition, man kritiserer. Eksempelvis kritiseres nykritikken for at være en rent værk-immanent analysemåde. Påstanden er ikke uden sandhed. Men for nu at komme ud af det værk-immanente går man imaginært tilbage til dét extrapolerede billede, man kalder virkelighed. Altså til *det andet*, det ex-manente, som frembringes som en del af *det samme*, det immanente.

Spejlet har åbenbart sin egen dialektik og dets skin er ikke uden videre til at kaste af sig. Hvorfor ikke? Fordi det gælder omgangen med sproget og det virkelige - og fordi det sprog, der tales, er traditionens metafysiske sprog. For kritiserede såvel som for kulturanalytiske kritikere.

Det gælder givetvis ethvert sprog, at det bliver en fange af den referentialitet, det altid indfører. Altid og uundgåeligt - *willy-nilly*. Intet subjekt bevæger sig afklaret gennem det sprog, der organiserer dets diskurs. Der er altid inden for diskursen *noget andet* end subjektet, der strukturerer, hvad det er der siges. Man kan, som i strukturalismen, benægte denne tekstlige andethed. Eller man kan, som i de post-strukturelle læsninger, søge at udvikle en analysepraktik, der reflekterer andethedens tilstedeværelse - jvf. ovenstående lapidariske bemærkning af Barbara Johnson. I

Dette materiale er udlånt via bibliotekerne udelukkende til personligt brug. Der må ikke foretages viderekopiering.